

Kronik

FRA KILDE TIL UDGAVE

11. august 1987 åbnedes udstillingen Fra kilde til udgave i bibliotekets forhal. Udstillingen er bygget på Det danske Sprog- og Litteraturselskabs (DSL) udgivelsesprogram gennem 75 år.

Om denne udstilling må man kunne bruge ordene "Kulturarv i længdesnit". - Hvordan så de pergamenter, derunder de papirhåndskrifter og de trykte bøger ud, som fastholdt og udvidede dansk historie, digtning og sprog gennem århundreder? Og hvordan har DSL udmøntet denne arv i udgaver for lærde og ulærde?

Ordet "kulturarv" maner måske til højtidelighed med bismag af pensumtvang. Det trykkede dog ikke DSLs stifter, den viljefaste og farverige, kun 30-årige dr.phil. Lis Jacobsen, da hun i 1911 med historikeren professor Kr. Erslev i ryggen lancerede det nye Selskab. Det kunne fra første færd glæde sig ved medvind - og var trods et og andet kritisk nys vistnok mere fremmet end hæmmet af det faktum, at initiativet udgik fra en lille lærd dame.

Men som udstillingens titel viser: uden kilder ingen udgaver. Det kongelige Biblioteks senere chef Carl S. Petersen var DSLs medstifter, og et meget stort antal af de 150 udgaver i 750 bind, som Selskabet kan pege på, er udarbejdede af mennesker med ansættelse på biblioteket eller anden tilknytning og fremfor alt: med aldeles uafbrudt brug for dets nye og ældre trykte og utrykte samlinger.

Professor Verner Dahlerup, grundlægger af Ordbog over det danske Sprog, og dr.phil. Lis Jacobsen, DSL's stifter og leder af ordbogen sammen med H. Juul-Jensen 1915-31. - Sven Brasch i Blæksprutten 1928.

Udstillingens titel sammenstiller faktisk biblioteket og DSL med henholdsvis kilder og udgaver, for 75 år siden fra Tycho Brahe til visedigtning, efterhånden fra Nexø til Saxo.

Et samarbejde om et udadvendt arrangement af usædvanlig længde og bredde har derfor været kærkomment. Og kulturarven er særdeles afvekslende, allerede i det ydre.

Udstillingen redigeredes af administrator, dr.phil. Erik Dal, amanuensis, mag.art. Jørgen Hunosøe og cand.mag. Lars S. Petersen i samarbejde med bibliotekets medarbejdere.

GEORG CARSTENSEN-BREVE

I Georg Carstensen-året 1987 har Håndskriftafdelingen blandt flere breve til P.L. Møller også erhvervet nogle fra Carstensen, deriblandt et dateret 22. oktober 1841. Han takker her for de tilsendte digte, som han vil trykke i "Figaro". Carstensen fortsætter:

"Her staaer ellers altid (!) ved det Gamle. I (Studenter-) Foreningen kommer jeg sjelden, da (forfatteren A.L.) Arnesen

Fra åbningen af udstillingen Fra kilde til udgave, 11. august 1987.

ikke godt kan blive mere storsnudet, (biblioteksamanuensis C.J.A.) Philipsen mindre godmodig, (kabinetssekretær J.G.) Adler mindre affecteret, (bibliotekssekretær Frederik) Fabricius mere døv, (skuespiloversætteren C.P.) Borgaard mindre vigtig, og hele Selskabet mere ubehageligt. - Apropos vor Ven Grimur (Thomsen, isl. student) har ganske rigtigt slaaet en cand.med. (E.G.) Bohse "paa Snuden" i et anstændigt privat Familieselskab. - Det er det interessanteste, jeg har at berette Dem. Derfor Farvel og bientôt à revoir.

Yours for ever

Georg Carstensen"

Der er et mærkeligt slægtsskab mellem dette brev og et brev fra Fabricius m.fl. kolleger ved Det kongelige Bibliotek til Philipsen, dateret 6. juli 1846 - ligeledes nylig erhvervet til Håndskriftafdelingen. Af dette brev fremgår, at tre af de ovenfor karakteriserede, nemlig Philipsen, Adler og Fabricius, måske også Borgaard, var medlemmer af en kreds, der af Fabricius kaldes "Kneipegjæsterne" og helt åbenlyst har set ned på den "opvartende Hofjunker hos Beaumonde", som Fædrelandet kaldte ham. Et langt

bedre forhold havde Carstensen jo til P.L. Møller, som han 1845 tilskrev to breve. Samme år fik Møller brev fra ingen ringere end H.C. Andersen, samt fra H.C. Ørsted, af hvilke den førstnævnte bl.a. udbeder sig et særtryk af Hauchs vurdering af eventyrerne. De nævnte og andre breve, som glider naturligt ind i bibliotekets eksisterende korrespondancearkiver, blev alle erhvervet på Arne Bruun Rasmussens auktion 11. september 1987 sammen med to usigtede manuskripter af Herman Bang, "Pintse-Iørddag" og "Jules", begge formentlig fra 1880'erne.

KULTUREKSPORT I BOGFORM

Dania Polyglotta, Det kongelige Biblioteks årlige fortegnelse over fremmedsproget litteratur om Danmark og over udenlandske oversættelser af dansk litteratur, er udkommet med en ny årgang, den 18. i rækken.

Filmatiseringen af Den afrikanske Farm har givet Karen Blixen en stor renæssance: 47 af bibliografiens 1748 numre er værker af eller om Baronessen, og alene af hendes Afrika-bøger er der kommet 17 oversættelser. Den afrikanske Farm kan nu læses på 12 sprog; udover hovedsprogene og vore nabosprog også på nederlandsk, spansk, portugisisk, serbokroatisk og hebraisk.

Kierkegaard og H.C. Andersen fylder som sædvanlig i spalterne, men også Niels Bohr er godt repræsenteret, og man ser med glæde at en samlet udgave af hans afhandlinger er ved at udkomme på kinesisk.

På kinesisk kan man tillige læse den danske ØK-mand Holger Hansens erindringer, og i det hele taget bringer Dania Polyglotta os vidt omkring: Vi ser at østrigerne har opdaget Grundtvig, mens tyskerne udgiver bøger om cykelferie i Danmark. Vi kan læse på norsk om vikingekvinden eller om Gørvel Fadersdattes regnskaber, på engelsk om Karl den Danske eller Karl den Gode, Knud den Helliges søn som blev greve af Flandern men myrdedes i Brugge i 1127.

Vi kan fordybe os i Percy Graingers, den australske musiker og komponists korrespondance med hans danske elskerinde, Karen Holten; vi kan studere vind- og solenergiens anvendelse i Danmark eller DSBs design.

Og på mange sprog får vi alt at vide om dansk politik,

Kort over Fyn, der viser en situation fra svenskekrigen 14. november 1659. Kortet, der er et træsnit, er formodentlig udkommet kort tid efter. Det er ikke lykkedes at identificere det værk, hvorfra kortet stammer. - Erhævet til Kort- og Billedafdelingen.

ballet, litteratur, kunst - kort sagt Dania Polyglotta er et fantastisk redskab til at informere vore udenlandske venner om Danmark, men samtidig et spejl hvori vi ser os selv som udlandet ser os, og at kigge ind af vore egne vindeverrer har altid fascineret os.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK GÅR UDEN FOR MURENE

Som led i sin nye udadvendte og serviceorienterede linje har Det kongelige Bibliotek indgået en samarbejdsaftale med DIS Study Program. Aftalen skal forstærke den service, som biblioteket yder det meget store antal udenlandske universitetsstuderende, der læser i København ved DIS Study Program.

DIS Study Program giver engelsksproget undervisning på universitetsniveau for amerikanske og canadiske studerende og er Europas største institution af sin art, med et studentertal på

over 300 pr. semester, fortrinsvis fra amerikanske universiteter. Studierne i Danmark indgår i de studerendes uddannelse og skal derfor have samme høje niveau som på de amerikanske hjemmeuniversiteter, hvilket bl.a. stiller store krav om egnede biblioteksfaciliteter.

Det er disse krav, samarbejdsaftalen tager sigte på at imødekomme. Bl.a. tilsigtes det, at Det kongelige Bibliotek bistår med at yde individuel vejledning i forbindelse med udarbejdelse af forskningsopgaver, og der vil blive fastlagt særlige procedurer til praktisk lettelse af de udenlandske studerendes brug af biblioteket. Endvidere tilsigter aftalen en styrkelse af DIS Study Programs eget engelsksprogede specialbibliotek, bl.a. ved samarbejde om EDB og gennem forbedret kommunikation mellem de to biblioteker. Endelig tales der om samarbejde til gavn for begge parter i deres udadvendte og internationale aktiviteter.

Aftalen er den første af sin art siden den nuværende chef for Det kongelige Bibliotek, overbibliotekar Erland Kolding Nielsen, tiltrådte sin stilling. Den er udtryk for en mere brugerorienteret linje fra bibliotekets side, og er samtidig et vigtigt bidrag til internationaliseringen af højere uddannelse og forskning i Danmark.

Foruden Det kongelige Bibliotek omfatter aftalen også Universitetsbibliotekets 1. Afdeling. Samarbejdet varetages af et fællesudvalg udpeget af de to institutioner.

ET HJERTEKLAPBIND

De såkaldte hjerteklapbind er sjældne, og Det kongelige Bibliotek har hidtil kun ejet et enkelt bind. Fornylig har biblioteket imidlertid erhvervet endnu et, en salmebog - Allgemeines Gesangbuch, zum öffentlichen und häuslichen Gebrauche der Deutschen in Kopenhagen herausgegeben, trykt 1782.

Bindet er et sort hellæderbind. På forpermens inderside findes et hjerte af rød maroquin, med ejerens initialer, I.H., omgivet med blomster i guldtryk, det hele dækket af 2 hjerteformede klapper, udskåret i forsatspapiret.

De fleste kendte hjerteklapbind er fra det 18. århundredes slutning. Som regel er det salmebøger, der er indbundet på denne måde, og de har sandsynligvis været fæstegaver. Formen på klappen

Los Huicholles, Sierra Madre, Mexico 1984. Foto: Niels Ole Sørensen. - Erhvervet til Kort- og Billedafdelingen.

kan i øvrigt variere, således har nogle hjerteklapbind en hjerteformet klap, der løftes op, hvorved hjertet nedenunder, forsynet med nogle forbogstaver eller et navn og en dato, bliver synligt. Det nyere hervede bind er utvivlsomt et dansk arbejde, men hjerteklapbind kendes også fra udlandet, som påvist af Edward C.J. Wolf i Bogvennen 1959, s. 79-86.

ERHVERVELSER

Blandt afdelingernes erhvervelser kan følgende fremhæves:

Danske Afdeling

Allgemeines Gesangbuch, zum Öffentlichen und häuslichen Gebrauche der Deutschen in Kopenhagen herausgegeben, Kopenh. 1782, indbundet i et af de meget sjældne samtidige hjerteklapbind. Gave fra professor, dr.phil. Carl Roos' mindelegat.

Håndskriftafdelingen

Inger Margrethe Rastads utrykte erindringer om livet i Studenter-samfundet 1926-36.

Harald Høffdings forelæsningsnotater til professor Rasmus Nielsens Grundideernes Logik, 2. del, foråret 1864.

Forfatteren Josef Petersens efterladte manuskripter.

Korrespondance mellem forfatteren Gunnar Gunnarson og pastor A. Fiibiger 1912-28.

Generalkonsul Otto K. Nobels livserindringer 1886-1925.

Breve fra mellemkrigsforfattere til læreren og anmelderen August Nehm.

Stiftsprovst P.J. Pedersens efterladte papirer.

Breve fra Paul la Cour m.fl. til kritikeren Karl O. Andersen.

Arkivalier fra Den skandinaviske Ballet (1960'erne), samt Cullbergballetten Frøken Julie og andet materiale vedrørende ballet.

Jacob Paludans manuskript til Landluft, illustreret af Ib Andersen.

En samling breve til journalisten Per Gudmundsen.

Forskellige enkelthbreve og mindre brevsamlinger til og fra professor Jørgen Jørgensen, Jens August Schade, Hans Hartvig Seedorff, Kai Hoffman, Anna Ancher, Harald Lander, Kjeld Abell, Chr. Molbech, P.L. Møller, J.N. Madvig, Jeppe Aakjær og N.P. Nielsen. - De indgåede breve udgør en række tilfælde supplementter til eksisterende brevarkiver i bibliotekets eje.

Afdelingen modtager naturligvis også mindre manuskripter, sidst manuskript til et digt fra Henri Nathansen til Poul Reumert, dat. 20. januar 1943.

Opmærksomheden henledes på, at nogle af de nyerhvervede sager af forskellige årsager må holdes utilgængelige indtil videre.

Kort- og Billedafdelingen

Kortsamlingen

Aigentliche Abriss der Insul Fühnen welche v.d. Allijerte ... erobert worden Anno 1659.

Tab. Geographica Regni Diniæ ... Sauerbrey sc.

Billedsamlingen

KFUM i Mukden tegnet af arkitekt Johannes Prip-Møller. Fra Kirsten Berggreen Buch.

En samling gruppebilleder af studenter ved Valkendorf's Kollegium 1896-1981. Fra Valkendorf's Kollegium.

En samling portrætter m.v. Fra Ellen Malberg, via Håndskriftafdelingen fra direktør Erik Malberg.

Et fotoalbum vedrørende familien Hertz. Fra Anna Elisabeth Hertz.

En større samling fotos hidrørende fra Holt & Madsens atelier, bl.a. 1.375 fotos af slotte og herregårde optaget 1943-45 i

"Aftægtsstuen". Fra Danmark - dit og mit. 1949. Foto: Aage Fredslund Andersen (1904-76). Maler; pressefotoğraf ved Århus Amtstidende og ved Demokraten i Århus 1931-40. Udgav 1949 fotobogen Danmark - dit og mit.

forbindelse med udgivelsen af Danske Slotte og Herregaarde, Ny Samling, I-III, Alf. Hassings Forlag 1944-46. Fra Gert Brendstrup.

Et portræt af maleren Karl Rovin, kultegning udført af Gunnar Hossy.

25 teatertegninger udført af Herluf Jensenius.

Der er i perioden erhvervet fotografier taget af bl.a. Mark de Fraeye, Fie Johansen, Kirsten Klein, Jan Louis, og Niels Ole Sørensen ("Naturfolkernes Verden").

Udenlandske Afdeling

Nylig er erhvervet E.S. Leedham-Green: Books in Cambridge inventories. Book-lists from Vice-Chancellor's Court Probate Invento-

Arbejdersport. Kavgang starter ved Århus Stadion. Foto: Aage Fredslund Andersen. - Dette og fotografiet på modstående side er erhvervet til Kort- og Billedafdelingen.

ries in the Tudor and Stuart periods. Vol. 1-2. Cambridge 1986. Heri publiceres omkring to hundrede boglister, som indgik i testamenter og skifteforretninger, der lå inden for Cambridge-universitetets jurisdiktion, dvs. biblioteker efterladt af afdøde studenter, professorer og andre personer med tilknytning til universitetet, herunder enkelte boghandlere. Registreringerne går fra 1539 til 1760, men langt størstedelen - godt 90% - stammer fra tiden før 1600. I første del aftrykkes boglisterne, i anden del er bøgerne fordelt alfabetisk på forfattere og titler.

Den omfangsrige udgave er selvsagt en væsentlig kilde til bogsprejningens historie i England, og gennemblades forfatterdelen med henblik på repræsentationen af danske forfattere, kan det konstateres, at kun en enkelt dansk forfatter har gjort sig nævneværdigt gældende i Cambridgemiljøet, teologen Niels Hemmingsen (1513-1600). Der forekommer vel enkeltstående eksemplarer af

f.eks. Saxo Grammaticus (1589), lægen Peder Sørensens Idea medicinae (1591) og senere værker af Caspar og Thomas Bartholin (1659), men dansk topscorer er Hemmingsen og det til overmål: 1565-1600 forekommer der ca. 50 eksemplarer fordelt på ca. 20 titler. Udgaven giver hermed et nyt og stærkt belæg for, at Niels Hemmingsen var internationalt berømt i sin samtid.

PERSONALIA

Bibliotekar Jakob Andersen er fra 1. august 1987 udpeget til bibliotekskonsulent med særligt henblik på planlægning, implementering og koordinering af bibliotekets registreringsopgaver og den tilhørende udformning af REX.

Førstebibliotekar Svend Gissel deltog 28.-30. september 1987 som Det kongelige Biblioteks repræsentant i Dansk historisk Fællesforenings årsmøde i Åbenrå.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen deltog 16.-21. august 1987 i 53rd IFLA Council and General Conference i Brighton; deltog 20. august 1987 i Conference of Directors of National Libraries.

Bibliotekskonsulent Karl Krarup er 1. august 1987 udnævnt til udviklings- og planlægningschef for Det kongelige Bibliotek og Universitetsbibliotekets 1. Afdeling, og samtidig til souschef for Det kongelige Bibliotek; holdt 6. august 1987, som repræsentant for Rigsbibliotekembedet, et foredrag om edb-udvikling og anvendelse i Danmark, især i forskningsbibliotekerne, under Nordisk Sommerskole i "anvendning av modern teknologi på BDI-sektoren", på Statens Bibliotekshøgskole i Oslo; holdt 24. august 1987 foredrag med titlen: "Hvordan griebes omstilling an i praksis", ved Danmarks Biblioteksskoles kursus på Nyborg Strand om "Omstilling og prioritering i folkebibliotekerne".

Forskningsbibliotekar Barbara Melchior deltog 10.-15. maj 1987 i international fransk organiseret kongres i Strasbourg om "Information, Documentation, Transfert de connaissances, IDT87"; deltog 10.-15. august 1987 i den 10. Skandinaviske Romanistkongres i Lund.

KFUM i Mukden (Shenyang), Kina, tegnet 1926 af arkitekt Johannes Prip-Møller (1889-1943). - Erhvervet til Kort- og Billedafdelingen.

Konstitueret førstebibliotekar Olga Porotnikoff er pr. 1. september 1987 udnævnt til førstebibliotekar for Udenlandske Afdeling og Instituttjenesten.

Forskningsbibliotekar Kirsten Rønbøl Lauridsen er 1. august 1987 udpeget til bibliotekskonsulent med henblik på at planlægge og lede den kommende udflytning af Det kongelige Biblioteks Orientalisk Afdeling til Københavns Universitet, Amager og det fremtidige samarbejde med Centralinstitut for Nordisk Asienforskning (CINA), herunder den påtænkte integration imellem Det kongelige Biblioteks biblioteksbetjening af CINA og CINAs bibliotek.

Førstebibliotekar Annika Salomonsen er indtrådt i den af Rigsbibliotekarembedet nedsatte referencegruppe for DASP; deltog 13.-14. august 1987 i møde i styringsgruppen for NOSP i Rottingdean, England; deltog 15.-21. august 1987 i IFLAs årsmøde i Brighton.

Førstebibliotekar Illa Steensgaard deltog 17.-21. august 1987 i IFLAs 53. møde under temaet: Library and information service in a changing world, i Brighton.